

Jørgen Smit

Kain og Abel

Krig og fred - Illusjon og virkelighet

Vi innleder dette hefte med en artikkel som tar utgangspunkt i de aktuelle spørsmål omkring opprustningen i Europa og fredsbevegelsen. Jørgen Smit er leder for ungdomsseksjonen og den pedagogiske seksjon ved Goetheanum i Dornach, Sveits. Under sine besøk i Norge de siste to årene har han i regi av SISYFOS ("Initiativ for kunst, erkjennelse og samfunnsspørsmål") holdt offentlige foredrag i Folkets Hus i Oslo om fredsproblemet og Europas oppgave mellom øst og vest. Artikkelen som her gjengis i oversettelse med forfatterens velvillige tillatelse, er hentet fra "Rundbrief" nr.6, utgitt av ungdomsseksjonen ved Goetheanum. Den tar for seg problemet om krig og fred sett i et større åndshistorisk perspektiv, slik det kommer til uttrykk i beretningen om Kain og Abel i "Tempellegenden".

I de siste år har millioner av mennesker reist seg i protest mot kapprustningens vanvidd. En fredsbevegelse større enn noen gang tidligere har gått over Europa, fremfor alt i Vest-Tyskland, men også i Holland, Skandinavia, England, Italia og andre steder.

Allikevel gikk opprustningen sin skjebnesvangre gang videre, både i Vest og øst, som om fredsbevegelsen ikke skulle ha eksistert. Lederne for bevegelsen måtte fastslå at de intet hadde oppnådd. Fra før levet Europa, ja hele verden på en kruttønne, som stadig bare blir større. Begge super- maktene har en mangedobbelt "overkill"-kapasitet. Og allikevel vil de ruste opp videre. Den "tredje" verden, som er på randen av fullstendig bankerott med enorm gjeld og hungerkatastrofer, har likevel fått tilstrekkelig med penger eller lån fra de store bankene til å kunne kjøpe mer våpen. Til og med det fredselskende Sveits eksporterer hypermoderne våpen, ellers ville jo rustningsindustrien gå konkurs og arbeidsplasser gå tapt. Den verdensomspennende rustningsindustrien med alle de teknologiske forgreninger trenger avsetning. Det ligger i det økonomiske markedes lovmessig het, at den viltvoksende industri ikke spør om hva det er meningsfullt og riktig å produsere, men forsøker alle muligheter til å øke ekspansjonen og finne avtagere for sine produkter. Mellom Iran og Irak raser en åpenlyst vanvittig krig, hvor også barn blir sendt i døden som martyrer - som Khomeini sier: "Jo flere mennesker, fremfor alt unge, som dør for vår sak - desto sterkere blir vi". Og denne krig blir også ført med amerikanske, sovjetiske, israelske og sveitsiske våpen. Rustningsindustrien trenger begrensede, mindre kriger, både for avsetningen av sine produkter og til de teknologiske forsøk som dermed gjøres. De sosiale spenningsfelter som derved oppstår, er "livsnødvendige" for supermaktene, og også for mindre makter, for at de skal opprettholde sin makt. Det er blitt en molok, som utfolder sin makt hinsides alle fornuftige, moralske, menneskelige argumenter.

Mot dette har millioner av mennesker reist seg i protest - en protest som var fylt av innerste entusiasme. Da "menneskekjeden" ble dannet fra Stuttgart til Ulm høsten 1983, hadde mange av demonstrantene likefrem religiøse opplevelser av fredfylt broderlighet. Og allikevel var det etterpå nesten som et tomt intet: "Var det hele til ingen nytte?"

Vi må spørre: Hvordan forholder de sjelelig-åndelige, moralsk-religiøse krefter i mennesket seg til den massive militær-politiske makt, som vil gjennomtrengre og bestemme alt samfunnsliv? Den kan ikke møtes med vold, ellers ville man jo bare gå i samme retning. Dette har Gandhi særlig sterkt understreket, da han ved begynnelsen av vårt århundre la grunnen til den ikke-voldelige motstandsbevegelse for det indiske folks frihet. Men han visste også at bare ved den mest intense skolering er det mulig å gjennomføre en slik holdning i praksis, ellers faller man selv bare så altfor lett tilbake til voldsbruk. I hans ashrams ble tusenvis av mennesker skolert til en :: slik ikke-voldelig fredsbevegelse. Etterat Gandhi selv var blitt fengslet på ubestemt tid, gikk aksjonen videre. To og et halvt tusen frivillige forsøkte å gjennomføre den ikke-voldelige okkupasjon av Dharasana-saltverkene nord for Bombay, som Gandhi hadde planlagt. Den kjente UPI-korrespondent Webb Müller gir følgende beskrivelse av voldsomtens møte med den ikkevoldelige motstandsbevegelse:

"Gandhis folk kom gående i dyp taushet og gjorde holdt ca. 50 m foran gjerdet. En utvalgt flokk trådte ut av toget, steg ned i grøften og nærmet seg piggrådsperringen. Politioffiserene befalte dem å snu, men de bare fortsatte. Plutselig gikk på befaling mange innfødte politimenn løs på dem og slo dem i hodet med stålbeslåt-

te stokker. Ingen av de marsjerende så mye som hevet en arm til forsvar. Mengden som ventet omkring stønnet og holdt ved hvert slag pusten i medfølelse smerte. De som ble truffet, falt til jorden og var bevisstløse eller vred seg i smerte. De hadde fått hjerneskillen slått inn eller brukket skuldrene. Uten å tre ut av rekkene gikk de overlevende stille og sammenbitt videre, inntil også de brøt sammen. Selv om enhver visste at han om et par minutter ville bli slått ned eller endog drept, så jeg ingen som skalv eller var redde. Rolig og fast gikk de videre, med løftet hode, uten ledsagelse av musikk eller høye rop, uten utsikt til å unngå å bli såret eller drept. Igjen rykket politiet frem og slo ned også den neste avdeling. Det var ikke tale om kamp. Folkene gikk ganske enkelt videre, til de ble hugget ned."

Denne ikke-voldelige motstandsbevegelse gav virkelig resultater, slik at India ble befridd fra det gamle voldsherre-dømme. Men det hører med til det tragiske i Gandhis liv at han måtte oppleve at denne ånd ikke ble videre- ført, men bare avløst av et nytt voldsstyre. Selv ble han myrdet, og i regjeringen som fulgte var det ingen spor tilbake av Gandhis ånd.

Spørsmålet melder seg: Vil denne fredelige holdning, den absolutte mildhet og ikke-vold være tilstrekkelig? Er den dømt til stadig på ny å bli knust av volden? Hva er nødvendig for at menneskehetens sanne fremtidskrefter kan utvikles?

Vi må da først rette oppmerksomheten mot disse spørsmål slik de åpenbarer seg i et dypere sjikt.

Hvis vi stiller disse to kvaliteter ved siden av hverandre: det dyktige, pågående menneske med sin vilje til å herske, også ved hjelp av vold - og så den ikke-voldelige mildhet, den uforbeholdne hengivelse til et høyere åndelig mål - da stiger to mytiske skikkelser fra begynnelsen av menneskehetens historie frem for oss, slik de allerede i Det gamle testamente blir skildret enkelt og inntrykksfullt, men også som en gåte: Kain og Abel.

I begynnelsen er all sympati på Abels side. Han er det "riktige", fromme menneske i sin uforbeholdne hengivelse til Gud. Hans offer blir bejaet og tatt imot av Gud. Han lever sammen med Herren. Gud åpenbarer seg for ham, og han tar imot alt villig og problemløst. Hans sjelsliv blir som et speilbilde av guddommen. Han behøver ikke selv å føye noe til. Guds åpenbaring er alt.

Helt anderledes Kain. Han arbeider energisk med jorden. Men fruktene av hans arbeide blir avvist av Gud. Offerrøken siger ned, tilbake til jorden. Kain drives av misunnelse, ærgjerrighet og hevnfølelse til brodermord. Han vil ikke være sin brors vokter.

Til å begynne med synes vi her å ha for oss to bilder på det gode og det onde, det moralske og umoralske, det gudshengivne og det opprørske menneske. Og slik blir også dette broderdrama ofte fortalt på en enkel måte som et formanende bilde både til barn og voksne, på hvorledes man skulle være og ikke skulle være.

Men historien går dypere. For det heter: Kain skal ikke drepes eller straffes. Guds beskyttelse er med Kain og hans etterkommere, som avslører seg som overordentlig dyktige mennesker. Smeder og musikere, teknikere, vitenskapsmenn og kunstnere - kort sagt alle aktivt skapende mennesker, alle de oppfinnsomme og fantasifulle som med begeistrende varme streber fremad, kan vite at de står på Kains "tvilsomme" side. Også bokstavene er deres oppfinnelse. All vitenskap formulert i ord hører hjemme her. Det er prøvningens, forsøks-, eksperimentets vei - gjennom feiling til seier.

Hos Abel og abelittene er alt fra begynnelsen gitt i en viss fullkommenhet som guddommelig åpenbaring. Guds stemme toner i det indre, og abelittene adlyder selvfølgelig den opphøyede - hvordan skulle de kunne annet? Gud har sagt det. Abelittenes sjel behøver bare så fullkomment som mulig å spille, etterligne alt det som åpenbarer seg som opphøyet, guddommelig forbilde i det indre. Man behøver ikke å skrive det ned; nei, man ville ikke engang kunne det, hvis abelittene eksisterte alene. For de ylle aldri ha kunnet finne opp bokstavene. Allerede det å skrive noe ned ville de kun klare med hjelp fra kainittene. Abelstrømningen er den guddommelige åpenbaring gjennom prestene, som eksisterer i ren form kun så lenge den toner uavbrutt, kontinuerlig i det indre, slik at heller ingen skrift behøves.

Den andre, kainittenes strømning, henger sammen med vitenskap, teknikk, kunst. Det er de energiske dyktige mennesker som selv kan yde noe, som riktignok begynner dårlig og ufullkomment, men langsomt arbeider seg opp ved egen viljekraft og erfaring. Fra begynnelsen av har denne kraftige kainstrømning en mørk skygge. Abel og hans folk befinner seg på et høyere fullkommenhetsstrinn, hvor de først blir stående uten selv å utrette noe. Kain og hans folk begynner på et ufullkomment, langt lavere trinn, hvor ødeleggelse av omgivelsene følger med som en skygge, fra det første brodermord gjennom all senere bruk av vold for å nå sine egne mål. Ut fra denne strømning alene vil abelittene stadig på ny bli myrdet, og ikke bare de, men etter hvert også mer og mer naturen. Gjennom kainittenes teknisk-vitenskapelige erobringstog vil også ødeleggelsens skygge gradvis ramme hele omverdenen.

Nå har disse to grunnstrømninger i menneskeheten på ingen måte bare gått isolert ved siden av hverandre. Gjensidig befruktning har stadig funnet sted. Åpenbaringsinnhold fra Abelstrømningen er stadig på ny blitt overtatt av kainittene og føyet inn i deres virksomhet, som dermed ble mildnet og fikk en riktig retning. Man kan si at på dette utviklingstrinn er alt det "moralske" kommet fra Abelstrømningen over til Kainstrømningen. Det som kainittene har frembragt ved sin dyktighet, er blitt utnyttet av abelittene som et uunnværlig hjelpemiddel i det praktiske liv. Ved samvirket mellom disse to polært forskjellige strømninger er mange høye kulturfrembringelser blitt mulig.

Et sentralt urbilde på begge strømningers bestrebelse på et samarbeide er byggingen av det salomonske tempel. Salomo er en høy representant for Abelstrømningen, den fullkomne guddommelige åpenbaring som toner i det indre, en formidler av den guddommelige visdom som setter mennesket istand til å realisere det sosiale fellesskap og også den sanne tempelbygning. Men dette alene ville bare bli en guddommelig, usynlig åpenbaring av tempelet i det indre, som ikke ville kunne virkeliggjøres konkret i det jordiske. Derfor søker Salomo bevisst forbindelsen med den beste representant for Kainstrømningen, den dyktige byggmester Hieram. Han kan med den jordiske dyktighet som han selvstendig har erobret, virkeliggjøre tempel bygget i samarbeide med Salomo. Skal tempelet kunne bygges, må de to strømningene virke sammen.

Dette er innholdet av den såkalte "Tempellegende", som har spilt en stor rolle i åndshistoriens skjulte bakgrunn (se Rudolf Steiner: "Die Tempellegende und die Goldene Legende als symbolischer Ausdruck vergangener und zukünftiger Entwicklungsgeheimnisse des Menschen", 1904-1906, GA 93).

Men den gang kunne det ennå ikke komme til et harmonisk samvirke. Ved at dronningen av Saba føres inn i handlingen og ved at de tre umodne svenner virker inn - alt dette er uttrykk for menneskelige sjelskrefter som ikke er tilstrekkelig modnet - mislykkes samarbeidet. Med Salomos vidende og medskyldighet blir Hieram myrdet av de tre onde svennene.

Her oppdager vi en høyst betydningsfull hendelse. På dette trinn av utviklingen er det hele snudd om: kainitten Hieram føres til offerdøden av en abelitt, Salomo.

Dette er begynnelsen på en utvikling, som skal føre til en fullstendig forvandling av begge strømninger.

Hieram hadde kunnet redde seg selv, hvis han hadde villet. Men han gav avkall på alt personlig til beste for saken, den store oppgaven. Med all sin dyktighet og handlekraft vier han seg til tempelbygget, også med sin egen offerdød. Dermed oppheves Kainskraftens skyggeside, den morderiske, ødeleggende. Han tar følgerne på seg, og Kainskraften forvandles i ham som indre åndelig kraft og rutsjer ikke mere ut i omverdenen, hvor den skyver til side og myrder andre. Og hvorledes er det med abelitten Salomo? Menneskene innenfor denne strømning kan ikke forbli i sin begeistringsløse, upersonlige hengivelse til Gud. Også de går med nødvendighet veien mot den selvstendige, frie personlighet. Derfor må fylde av guddommelig åpenbaring trekke seg tilbake. Den vise og rettferdige kong Salomo, med den omfattende, guddommelige åpenbaring i det indre - må også bli overlatt til seg selv. I en viss tid er det ikke mere igjen av åpenbaringen, og han har ennå ikke selvstendig opparbeidet noe. Dyret i ham stiger opp og gjør ham skyldig. Så følger sønderknuselsens totale avmakt. Vi står her overfor et spesielt viktig fenomen ved preste-Abelstrømningen. De har ennå ikke utviklet den selvstendige, skapende evne i seg. De hadde en gudegitt fullkommenhet. Når nå åpenbaringen forsvinner, overtar for en tid dyret ledelsen og den opphøyede prestekonge blir et tomt intet. Salomo er kjent som den vise og rettferdige konge. Han står i åndshistorien som en lysende representant for denne guddommelige åpenbaring. Men fra ham stammer også Predikerens ord i Det gamle testamente (Kap. 3, 19- 21):

"For det går mennesket som dyret. Som den ene dør, så dør den andre, og en livsånde har de alle. Og mennesket har ikke annet enn dyret. For alt er tomhet. De farer alle til et sted. De er alle blitt til av støvet og de vender alle tilbake til støvet. Hvem vet om menneskenes ånde stiger opp, og om dyrets ånde farer ned under jorden?"

Vi står her overfor den totale sønderknuselse, som abelittene må gå igjennom, før de når neste trinn, hvor det åndelige i det indre blir virksomt på selvstendig måte med begeistringsvarme og takknemlighet.

Både Kain- og Abelstrømningen kan utvikle seg til et høyere trinn, hvor det overhodet først blir mulig at de kan forene seg til et samarbeide.

Men de kan også bli tilbake. Hvorledes er den tilbakeblitte, uforvandlede Kainstrømning? Det er hele den moderne teknologi, innbefattet rustnings- industrien. Gjennom eksperiment og erfaring oppnår man stadig større suksess og effektivitet, men samtidig vokser også skyggen fra miljø-ødeleggelsen og trusselen mot hele menneskehetens eksistens med fare for den totale utryddelse.

Og hvordan er den tilbakeblitte, uforvandlede Abelstrømning? Vi finner den i mange former. En av dem er nostalgien, som ikke vil være med på den moderne tekniske utvikling, men i størst mulig renhet vil vende til-

bake til en fredfylt, uskyldig, naturbeskyttet og harmonisk tilværelse. En annen form er hengivelsen til enhver "åndelig" åpenbaring, uten den minste selvstendige skjelneevne. Når bare "den åndelige verden" taler, eller "Gud åpenbarer seg gjennom sin tjener (eller enda oftere gjennom sin "tjenerinne" eller "elementarvesener gir seg til kjenne", er allerede målet nådd. Forutsatt at det bare ikke gir inntrykk av å ha noe med det videnskapelig-teknisk-rasjonalistiske å gjøre, er det nok til at det kan presenteres som "new age" - selv om det egentlig måtte kalles "old age". fordi det er noe som er blitt tilbake helt fra Abelstrømningen i den eldre steinalder. Den tilbakeblitte Abelstrømning kan også vise seg i en merkelig blandingsform. Når den guddommelige åpenbaring i det indre hos Abelstrømningen ikke mere toner direkte, men er noe som "en gang var", brukes all kraft til å fastholde dette "forgangne" dogmatisk gjennom tradisjon som en åpenbaringslære. Fordi det ikke lenger lever og virker umiddelbart i det indre, må det med makt støttes av et hierarkisk teokrati. Og da heller ikke dette er tilstrekkelig sterkt, må det støtte seg på militarisme. Vi ser her et velkjent fenomen - foreningen av teokrati og militarisme, såvel i førkristen som etterkristen tid. Biskoper og generaler i nødvendig samarbeide, hvor de ene må støtte seg på de andre.

I enhver menneskelig utvikling skjer det så altfor lett at sjelskreftene blir stående igjen på et bestemt trinn uten å utvikle seg videre. Hvem kjenner ikke de fysiske voksne som oppfører seg som små barn? Verden sørger for at en viss del av menneskets muligheter utfoldes, uten at det selvstendig gjør noe for det. Og så kommer det spennende drama med det helt åpne spørsmål, i hvilken grad mennesket overtar ledelsen i utviklingen gjennom egen, fri, medskapende virksomhet.

I erkjennelsesprosessen føler mennesket seg til å begynne med helt hengitt til verden. Såvel i det ytre som i det indre er alt på forhånd "gitt", nettopp slik som det er. Først langsomt våkner mennesket til den innsikt at dette "gitte", i det indre eller det ytre, ikke utgjør noen sann virkelighet, selv om det blir "speilet" riktig av mennesket i det indre. Ennu mangler nettopp det vesentligste. Og dette vesentligste kan bare "finnes" ved at det samtidig aktivt blir frembragt i det indre. Sannheten kan ikke komme til syne uten at mennesket i sitt indre frembringer den. Mennesket føyer noe vesentlig til det gitte i verden, i det indre som i det ytre. Man kunne formulere det slik: Verden slik den er gitt er i alle tilfelle en uløst gåte, fordi den ikke er ferdig. Mennesket selv er løsningen, svaret - eller mer nøyaktig uttrykt: mennesket selv blir løsningen, svaret, når det våkner til erkjennende virksomhet. Derfor har verden sin fremtidsutvikling i mennesket, for såvidt som det blir aktivt i erkjennelsen. Når mennesket bevisst våkner på dette trinn, ser det seg midt inne i verdensutviklingen, i det skapende punkt hvor utviklingen kan gå videre.

De fleste mennesker rykker til å begynne med tilbake for denne form for erkjennelse. De våger ikke straks å stige inn i dette uforbeholdne, frie ansvar for hele verdens fremtid. Hva synker de dermed tilbake i? Den ene mulighet er at de synker tilbake eller forblir i den oppfatning at "sannheten" egentlig er noe "gitt" og at erkjennelsen, om den overhodet er mulig, ville bestå i nøyaktig å speile disse innhold som på forhånd er gitt. Hva betyr det? De vil da verdenshistorisk betraktet forbli som små barn eller fromme abelitter som er blitt stående på samme trinn.

Den andre mulighet er at de oppdager det uholdbare i det å oppfatte sannheten som en "speiling" og dermed straks postulerer at det er meningsløst å "søke sannheten". Man påstår da at spørsmålet ikke kan løses, fordi det er galt stillet. "Erkjennelse" og "sannhet" blir avvist som foreldet til fordel for "videnskapelig adferd", det vil si en hensynsløs eksperimentering med det mål å oppnå makt over den ytre verden. Dette er den uforvandlede Kainsvirksomhet, riktignok i en ytterst energisk men også tilsvarende ødeleggende utfoldelse. Det er erkjennelsessverdet som rettes utad og spalter objektet, om man nå står overfor naturen eller et annet menneske.

Først når denne sterke Kainskraft heves opp til det indre erkjennelses-felt, kan dens ødeleggende skygge overvinnes.

Hvordan skjer dette? Ved at mennesket i erkjennelsesprosessen oppdager at også dets eget selv kun er noe gitt, det vil si ennu ingen sann virkelighet. Mennesket ser da sin egen eksistens som noe usant, ufullendt, noe som bare kan bli sant gjennom selverkjennelse. En radikal selvovertinnelse, helt bortsett fra hvor god eller dårlig man har vært, må gjennomføres, som består i at man må bringe alt det man hittil har vært til et høyere trinn, før det kan bli sant. Og sant blir det i den grad man utvikler en høyere interesse for alle andre vesener enn interessen for ens eget selv slik det hittil har vært. På denne vei hvor Kainskraften forvandles, lever også den videreutviklede Abel-fromhet. Den er nu gjennomtrengt av kjærlighetsvarme og indre begeistring. Her begynner foreningen av Kainstrømningen og Abelstrømningen i hvert enkelt menneske.

I sammenheng med denne utvikling av Kainskreftene viser følgende ord av Rudolf Steiner i forordet til "Sannhet og videnskap" seg som spesielt betydningsfulle:

"Den mangel som her er antydnet, skal de følgende undersøkelser forsøke å avhjelpe. De vil ikke, som Kant gjorde, bevise hva vår erkjennelsesevne ikke formår; men deres mål er å vise hva den virkelig er istand til å yde.

Resultatet av disse undersøkelser er at sannheten ikke, som man vanligvis antar, er en ideell speiling av en eller annen realitet, men en menneskeåndens frie frembringelse, som overhodet ikke eksisterer noe sted, hvis vi ikke selv frembragte den. Erkjennelsens oppgave er ikke: i begrepsmessig form å gjenta noe som allerede eksisterer et annet sted, men denne: å skape et helt nytt område, som sammen med den sansemessig givne verden først utgjør den fulle virkelighet. Dermed er menneskets høyeste virksomhet, dets åndelige skapende innsats, organisk innlemmet i den almene verdensprosess. Uten denne virksomhet ville verdensprosessen ikke kunne tenkes som et i seg selv avsluttet hele. Mennesket står ikke overfor tilværelsen som en passiv tilskuer, der i sin ånd billedlig gjentar det som fullbyrder seg i kosmos uten dets medvirken, men som virksom medskaper i verdensprosessen; og erkjennelsen er det ledd i verdensorganismen som avslutter og fullender den." ("Wahrheit und Wissenschaft", 1. utg. 1892, Gesamtausgabe nr. 3. - Oversatt til norsk av Ernst Sørensen, Oslo 1954).

Her hører vi klart og tydelig den sterke stemme fra den aktive, skapende Kainstrøm. Det er imidlertid ikke den ødeleggende, tilbakeblitte Kain-strømning, men den videreutviklede, hvor også i erkjennelsesprosessen det egne, kun naturlig gitte selv blir overvunnet og dets ensidigheter utlignet.

Og det står selvfølgelig i forbindelse med hele livet, ikke bare med menneskets erkjennelse.

I nevnte forord fortsetter Rudolf Steiner:

"For lovmessigheten i våre handlinger, for våre moralske idealer, har denne anskuelse den viktige konsekvens, at heller ikke disse kan ansees som avbilleder av noe utenfor oss, men som noe der bare er tilstede i oss. En makt, hvis bud vi skulle måtte anse som moralsk lov for oss, er dermed likeledes avvist. Et "kategorisk imperativ", en slags stemme fra det hinsidige som skulle foreskrive oss hva vi skulle gjøre eller ikke gjøre, kjenner vi ikke. Våre moralske idealer er vår egen frie frembringelse. Vi har bare å gjøre det som vi foreskriver for oss selv som norm for våre handlinger. Synet på sannheten som en frihetsdåd begrunner således også en etikk, hvis grunnlag er den helt frie personlighet."

Kanskje vil noen bli forskrekket og misforstå dette slik at det skulle bety å åpne dørene for utfoldelsen av de villeste drifter. Men da har man ennå ikke gjennomskuet disse drifters vesen. De er jo nettopp ikke åpenbaringer av den sanne frihet i erkjennelse og handling som er beskrevet, men bare den rå utfoldelse av det som rent naturmessig er gitt. Utfoldelsen av disse drifter utgjør et nødvendig trinn i et hvert menneskes utvikling, før det når den sanne frihet. Rudolf Steiner fortsetter:

"Disse satser gjelder naturligvis bare for den del av våre handlinger hvis lovmessighet vi gjennomtrenger i full erkjennelse".

Denne del kan til å begynne med være ganske liten. Det avgjørende er alltid retningen i menneskets utvikling hvor ens handlinger gjennom mange forskjellige utviklingstrinn, dramatiske kriser og situasjoner hvor man kjører seg fast, stadig mer blir bestemt ut fra den moralske fantasi, den innerste skapende erkjennelses-kjærlighetskraft, og ikke bare ut fra rent naturgitte drifter eller overtatte moralske normer.

Moral og erkjennelse kommer da ikke lenger fra to adskilte kilder, men springer begge ut av menneskets sanne, skapende vesen.

I hvilken grad Rudolf Steiner ved slutten av forrige århundre måtte oppleve seg selv fullstendig ensom i en pionersituasjon med denne avgjørende innsikt, fremgår av følgende linjer i samme forord:

"Det som først gir videnskapen dens sanne verd, er den filosofiske påvisning av dens resultatets rent menneskelige betydning. Et bidrag til en slik klargjørelse er det jeg ønsker å gi. Men kanskje føler videnskapen av idag ingen trang til en slik filosofisk rettferdiggjørelse! Da er to ting sikre: for det første at jeg har gjort et unødvendig arbeide, for det annet at den moderne lærdhet famler i tåken og ikke vet hva den vil".

Er nu situasjonen bedre idag, ca. 100 år senere? I mange henseender nesten ikke merkbart, om man vil stille et strengt krav med hensyn til den skapende substans som er beskrevet og undersøke hvilke virkninger den har fått i det almene samfunnsliv. Og allikevel har nu for mange mennesker de foreldede, tilbakeblitte makter klarere og mere utvetydig vist at de svikter. Like under overflaten skjer der idag hos millioner mennesker

et oppbrudd i retning av nye krefter og livsvirkeligheter. "Åndslivet", "kulturlivet" eller hva man enn vil kalle det, er slik det lever uten denne skapende substans, dømt til en fullstendig underordnet eksistens, til kraftløs dekorasjon, underholdningsindustri eller tjener for det teknologiske næringsliv, uten ringeste sjanse til å kunne belive og forme samfunnet. Til det trenger vi noe helt annet enn dette svake, dekadente og uselvstendige "åndsliv", som blir skjøvet til side av næringslivet som et rent intet. Til det trenger vi et åndsliv med indre, skapende substans, som kan gi impulser til hele livet.

Og her kommer vi tilbake til spørsmålet om fredsbevegelsen, som ble reist i innledningen. En fredsbevegelse som ikke har kraft til annet enn å ta avstand fra krig og opprustning, kan ut fra sitt innhold være så berettiget som bare mulig og manifestere seg i aldri så store demonstrasjoner. Dette er ikke tilstrekkelig, hvis de som står innenfor bevegelsen har et åndsliv kun av den art som er beskrevet, som er blitt tilbake og som under alle omstendigheter må fremkalle krig. Det gamle ord av Sallust: "Hvis du ønsker fred, må du ruste deg til krig," er fullstendig foreldet. Det måtte formuleres helt på nytt; "Hvis du vil skape fred, må du forvandle i erkjennelseskampen i ditt eget indre de krefter som tidligere raste i krigen, ellers rutsjer de uforvandlet ut i den ytre verden og må fremkalle krig, selv om man demonstrerer mot krigen."

Fredsbevegelsen må utvikles til et nytt trinn, hvor det oppstår et så sterkt åndsliv, at et fredelig samfunn kan formes av frie individualiteter ut fra en slik skapende substans. Først da vil vi komme videre fra fredsillusjoner til en fruktbar utvikling.

Førsteutgave:

Libra, Oslo, 1985/2

Versjon av:

07.05.2010

www.joergensmit.org er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond